

MINIMALISME EN WOORDORDEVARIASIE IN AFRIKAANSE VRAAGSINNE

Johan Oosthuizen
Departement Afrikaans en Neerlandistiek
Universiteit van Kaapstad

1. Inleiding

In selfstandige wh-vraagsinne in Afrikaans -- d.w.s. hoofsinne -- wat ingelei word deur 'n wh-konstituent -- vul die finiete werkwoord die oppervlakkige tweede posisie, soos geïllustreer deur die voorbeelde by (1). In afhanklike of ingebedde wh-vraagsinne, daarenteen, kan die finiete werkwoord óf in die tweede posisie staan óf in 'n posisie verder regs in die sin. Dié oppervlakkige woordordevariasie by ingebedde wh-vraagsinne word geïllustreer deur die voorbeelde by (2).

- (1)(a) Wat doen hy? / *Wat hy doen?
(b) Met wie het Marie gesels? / *Met wie Marie gesels het?
(c) Hoe kan ek jou help? / *Hoe ek jou kan help?
- (2)(a) (Ek wonder) wat doen hy. / (Ek wonder) wat hy doen.
(b) (Ek wil uitvind) met wie het Marie gesels. / (Ek wil uitvind) met wie Marie gesels het.
(c) (Ek weet nie) hoe kan ek jou help nie. / (Ek weet nie) hoe ek jou kan help nie.

Twee vrae ontstaan nou. Eerstens, hoe kan die plasing van die finiete werkwoord in Afrikaanse wh-vraagsinne beskryf word binne die Chomskyaanse generatiewe raamwerk? Tweedens, en meer spesifiek, waarom is daar variasie moontlik ten opsigte van die posisie van die finiete werkwoord in ingebedde vraagsinne, maar nie in selfstandige wh-vraagsinne nie? In paragraaf 2

word dié vroeë baie kortliks aangespreek vanuit die oogpunt van die sg. Beginsels-en-Parameters model (BP), soos uiteengesit in (Chomsky 1981; 1982; 1985; 1986; 1991), (Chomsky & Lasnik 1991), (Haegeman 1994), (Radford 1988), (Riemsdijk & Williams 1986), (Waher 1984; 1991) en talle ander werke van die tagtigs en vroeë negentigs. Daar sal aangetoon word dat die standaard BP-analise van werkwoordplasing in Wes-Germaanse tale soos Duits en Nederlands -- d.i. tale waarin daar 'n oppervlakkige woordorde-asimmetrie bestaan tussen ingebedde sinne (SOV) en hoofsinne (SVO) -- ontoereikend is vir die beskrywing van werkwoordplasing in Afrikaanse vraagsinne, spesifiek omdat dit nie 'n bevredigende verklaring kan bied vir die woordordevariasie by ingebedde wh-vraagsinne nie. Paragraaf 3 fokus op 'n moontlike alternatiewe analise van Afrikaanse wh-vraagsinne binne die raamwerk van die sg. Minimalistiese Program (MP), die mees onlangse model van Universele Grammatika binne die Chomskyaanse benadering. Die uitgangspunte en meganismes van hierdie program word uiteengesit in o.m. (Bennis 1994; 1995), (Broekhuis & Den Dikken 1993), (Chomsky 1992; 1994), (Hoekstra & Zwart 1994), (Lasnik 1993), (Marantz 1995), en (Zwart 1993). Daar sal aangetoon word dat so 'n MP-analise, in die besonder een wat Zwart (1993) se voorstelle inkorporeer in verband met COMP-splitsing en werkwoordplasing in Wes-Germaanse tale, oënskynlik beter daarin slaag om 'n verklaring te bied vir die woordordevariasie by Afrikaanse wh-vraagsinne as die standaard BP-analise. Die bevindings van paragrawe 2 en 3 word saamgevat in paragraaf 4, die slotparagraaf.

2. Standaard BP-analise

Die standaard BP-analise van wh-vraagsinvorming in Afrikaans inkorporeer o.m. die volgende fundamentele aannames:

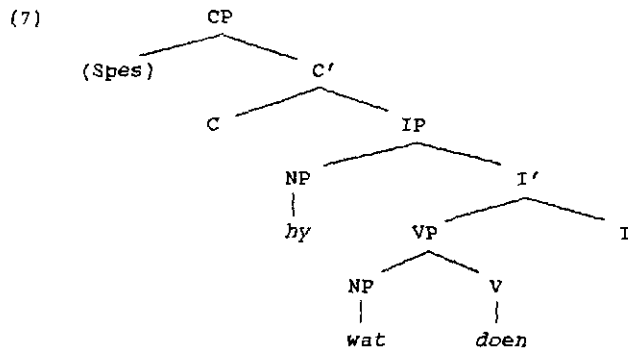
- (3) Afrikaans is onderliggend 'n SOV-taal, met IP in die sinsfinale posisie.

- (4) Elke wh-vraagsin word ingelui deur CP; die spesifiseerder van CP ([Spes, CP]) vorm die landingsplek vir verskuifde wh-frases (en ook vir getopikaliseerde frases).
- (5) Afrikaans bevat twee V-skuifreëls:
- (i) V-na-I, wat 'n werkwoord adjungeer aan die kern van IP, waar dit die Tempus ("Tense"; T)- en Kongruensie ("Agreement"; AGR)-kenmerke verkry wat geassosieer is met I;
 - (ii) I-na-C, wat die finiete [_I V - I]-kompleks adjungeer aan die kern van CP, mits die C nie gevul is deur 'n waarneembare komplementeerder soos of of dat nie.

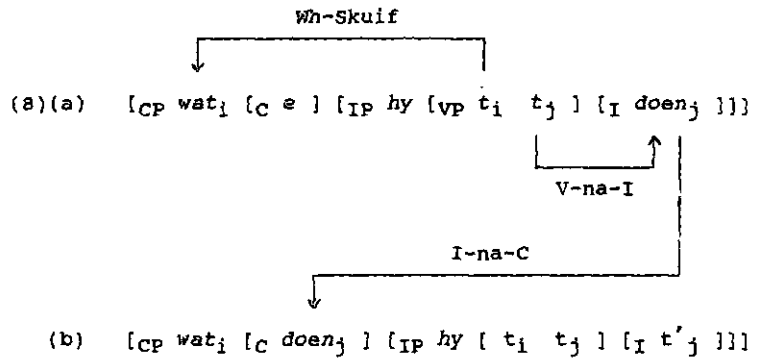
Beskou nou weer die selfstandige wh-vraagsinne by (1)(a), hier herhaal as (6)(a,b).

- (6)(a) Wat doen hy?
 (b) *Wat hy doen?

Die struktuur onderliggend aan (6)(a) kan teen die agtergrond van aannames (3) en (4) ruweg voorgestel word soos by (7).¹

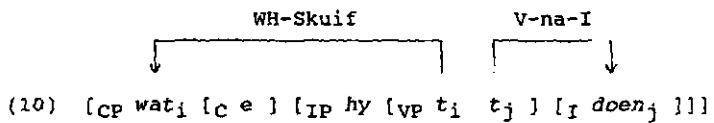
Die afleiding van (6)(a) se S-struktuur behels (minstens) drie skuifbewerkings: die V doen in (7) verskuif na I, gevolg deur I-na-C, en die wh-frase wat verskuif na [Spes, CP]. Skematies:

Let op dat I-na-C verplig is: die nie-toepassing van dié reël het die ongrammatikale sin (6)(b) tot gevolg. Beskou nou die sinne by (2)(a), hier herhaal as (9)(a,b).

- (9)(a) (Ek wonder) wat doen hy.
 (b) (Ek wonder) wat hy doen.

Binne die standaard BP-raamwerk is die struktuur onderliggend aan die ingebedde wh-vraagsinne in (9)(a) en (b) klaarblyklik identies aan mekaar, en identies aan dié van die selfstandige wh-vraagsin (6)(a); die betrokke struktuur is weergegee as (7) hierbo. Verder behels die afleiding van die S-struktuur van die ingebedde sin by (9)(a) dieselfde skuifbewerkings as wat benodig word om (6)(a) se S-struktuur tot stand te bring, nl. Wh-Skuif, V-na-I, en I-na-C, soos geïllustreer by (8). Beskou nou egter die ingebedde vraagsin in (9)(b). In dié geval word slegs twee skuifbewerkings uitgevoer in die afleiding van die S-struktuur, nl. Wh-Skuif en V-na-I, soos getoon in (10).

Die voor die hand liggende vraag is nou waarom die verskuiwing van die geïnflexeerde V_I -- oftewel die $[I V - I]$ -kompleks -- na die leë C plaasvind in die geval van die ingebedde vraagsin by (9)(a), maar nie by (9)(b) nie. 'n Blote stipulasie dat I -na- C opsioneel is in die afleiding van ingebedde vraagsinne, terwyl dit verplig moet toepas by selfstandige wh-vraagsinne, is duidelik onbevredigend. 'n Moontlike alternatiewe voorstel sou kon wees dat die ingebedde C in (9)(b) -- anders as by die ingebedde wh-vraagsin in (9)(a), en ook anders as die C in die selfstandige wh-vraagsin (6)(a) -- nie werklik leksikaal leeg is nie, maar gevul is met 'n foneties leë komplementeerder wat (soos dat/of) die toepassing van I -na- C blokkeer. Die probleem hier is dat daar oënskynlik geen onafhanklike regverdiging is vir die postulering van abstrakte leksikale komplementeerdere nie, en dat dit dus lei tot 'n sirkelredenasie. Kortom, sover vasgestel kon word bestaan daar binne die standaard BP-model geen bevredigende verklaring vir die variasie ten opsigte van die plasing van die finiete werkwoord in Afrikaanse ingebedde wh-vraagsinne nie.

3. Minimalistiese analise

'n Uitvoerige uiteensetting van die aannames en meganismes van die Minimalistiese Program val buite die beperkte oogmerke van dié artikel. Die enkele algemene en grammatikale aspekte wat in paragraaf 3.1 belig word, dien bloot as agtergrond vir die analise van Afrikaanse wh-vraagsinne in paragraaf 3.2.

3.1 Enkele aannames en meganismes

In die Minimalistiese Program word daar, soos in die BP-model, twee soorte sintaktiese kategorieë onderskei, nl. substantiewe en funksionele kategorieë; laasgenoemde sluit o.m. T (tempus), $AgrS$ (subjekongruensie) en $AgrO$ (objekongruensie) in. Binne

MP word funksionele kategorieë voorgestel as bundels abstrakte morfologiese kenmerke, soos ϕ -kenmerke (persoon/getal/geslag, kases en tempus -- in feite dieselfde morfologiese kenmerke as wat kan voorkom by substantiewe items (naamwoorde, werkwoorde, ens.). Die kenmerke van die funksionele kategorieë word in die loop van 'n afleiding gebruik om die ooreenstemmende kenmerke van die substantiewe items te kontroleer; op dié wyse word dié substantiewe items gelisensieer vir interpretasie by die PF (fonetiese vorm)- en LF (logiese vorm)-raakvlakke. Suksesvolle kontrolering het tot gevolg dat die betrokke kenmerk(e) van 'n funksionele kategorieë geëlimineer word. Sulke kenmerke is nie legitieme entiteite op PF of LF nie -- d.w.s. hulle vorm nie interpreteerbare representasies nie -- en moet dus geëlimineer word vóór die twee raakvlakke. As dit nie gebeur nie en so 'n funksionele kenmerk sigbaar is op PF of LF, veroorsaak dit dat die betrokke afleiding ineenstort op daardie vlak; daarteenoor word gesê dat afleidings konvergeer indien hulle uit legitieme entiteite bestaan op PF en LF.

Die kenmerke van funksionele kategorieë word verdeel in twee algemene tipes, nl. N-kenmerke en V-kenmerke. N-kenmerke, aan die een kant, word gebruik om die ooreenstemmende kenmerke van maksimale projeksies (XP's) te kontroleer. Sulke kontrolering vind plaas deur Spes-hoof-kongruensie in 'n funksionele hoof Y se Spes-posisie, en word moontlik gemaak deur die toepassing van XP-Skuif. V-kenmerke, aan die ander kant, word gebruik om die ooreenstemmende kenmerke van hoofde (X'e) te kontroleer; dit geskied in die adjunksieposisie van 'n funksionele hoof Y, en word bewerkstellig deur hoof-na-hoof verskuiwing.

Die V- en N-kenmerke waaruit funksionele kategorieë saamgestel is, word verder ook nog verdeel in sterk en swak kenmerke, met die moontlikheid van parametriese variasie tussen tale; so kan 'n gegewe kenmerk bv. swak wees in een taal, maar sterk in 'n ander. Beide soorte kenmerke moet in die loop van 'n afleiding gekontroleer (en sodoende geëlimineer) word om konvergensie in

die hand te werk; die verskil tussen hulle betref die vraag of die kontrolering in die overte of die koverte sintaksis (moet) plaasvind, oftewel voor of ná Uitspel.

Uitspel geskied op 'n (nie-vasgestelde) punt in die afleiding van 'n ekspressie Σ en het tot gevolg dat daar 'n skeiding kom in die afleiding van Σ se PF- en LF-representasies. Bewerkings wat vóór Uitspel plaasvind, vorm deel van die overte sintaksis en word weerspieël in die waarneembare PF-representasie van Σ . Bewerkings wat ná Uitspel plaasvind, en wat lei na LF, vorm deel van die koverte sintaksis van Σ ; hulle effek is gevolglik nie fonologies waarneembaar nie. Die aanname is nou dat sterk kenmerke vóór Uitspel gekontroleer moet word; indien dit nie gebeur nie, sal hulle sigbaar wees op PF en die afleiding laat ineerstort op daardie vlak. Swak kenmerke, daarenteen, is nie sigbaar op PF nie, en kan dus ongekontroleerd op daardie vlak voorkom sonder om ineerstorting mee te bring. Dit beteken dat die kontrolering van swak kenmerke nie voor Uitspel hóéf plaas te vind nie, maar kan "oorstaan" tot in die koverte sintaksis.. Trouens, dit is 'n basiese aanname binne MP dat 'n sintaktiese bewerking (vernaamlik een wat 'n strukturele konfigurasie skep waarbinne 'n kategorie se kenmerke gekontroleer kan word) so laat as moontlik in 'n afleiding plaasvind, en dan ook net as een of meer van die betrokke kategorie se eie kenmerke in die proses gekontroleer kan word. Dié aanname word uitgedruk deur twee Ekonomie-beginsels binne MP, nl. Sloer ("Procrastinate") en Selfsug ("Greed"). Sloer bring mee dat die kontrolering van swak kenmerke kan wag tot ná Uitspel.

MP postuleer net een onderliggende woordorde vir alle menslike tale, nl. SVO (oftewel spesifiseerder-hoof-komplement, in meer algemene terme). Waarneembare woordorde-verskille tussen tale word voorts herlei tot parametriese verskille (sterk vs. swak) tussen die kenmerke waaruit funksionele kategorieë opgebou is. Zwart (1993) ontwikkel binne dié breë raamwerk 'n analise van die oppervlakkige woordorde-asimmetrie tussen hoofsinne (SVO)

en ingebedde sinne (SOV) in Wes-Germaanse tale; die hooftrekke daarvan word hier onder kortliks saamgevat en geïllustreer met verwysing na Afrikaans. Die volgende hipoteses in verband met kenmerk-kontrolering is sentraal in Zwart se analise: ²

- (11) Die kontrolering van α en β se kenmerke vind plaas slegs as α en β suster-konstituente is.
- (12) Funksionele hoofde het die kenmerk [\pm toeganklik], met die moontlikheid van parametriese variasie tussen tale.
- (13) Die morfologiese kenmerke van 'n funksionele hoof X is ook teenwoordig by die eerste projeksie van X ($= XP^1$), mits X [$+$ toeganklik] is.

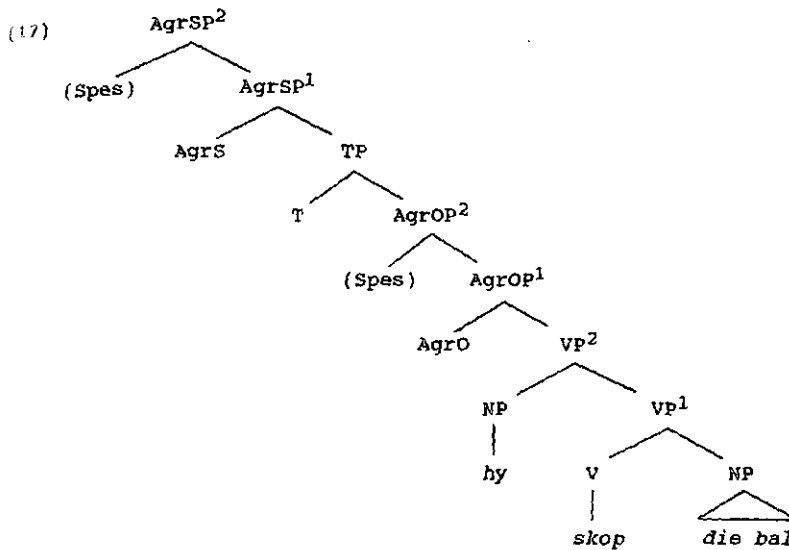
Wat hipotese (12) betref, stel Zwart (1993: 240, 282) dit dat die nie-toeganklikheid van funksionele hoofde bepaal word deur die aanwesigheid van V -kenmerke. Hieruit volg dit dat 'n hoof X toeganklik gemaak kan word deur sy V -kenmerke te "verwyder". Dit kan op twee maniere gedoen word: (i) deur die kontrolering (en gepaardgaande eliminisie) van X se V -kenmerke teen dié van 'n geadjungeerde hoof Y , of (ii) deur hoof-na-hoof verskuiwing van X self. In beide gevalle "verloor" X sy V -kenmerke, sodat sy N -kenmerke toeganklik word vir (d.w.s. kan versprei na) die eerste projeksie XP^1 .

Hipotese (12) hou in dat die oppervlakkige woordordevariasie tussen tale nie uitsluitlik toegeskryf word aan 'n parameter van kenmerk-sterkte nie, maar dat dit ook herlei kan word tot 'n parameter van kenmerk-toeganklikheid. 'n Funksionele hoof-kategorie in een taal kan dus verskil van die ooreenstemmende kategorie in 'n ander taal ten opsigte van die waardes (+)/(-) wat vir die kenmerke [sterk] en [toeganklik] gekies is. Zwart maak o.m. die volgende empiriese aannames oor die sterkte van morfologiese kenmerke en die toeganklikheid van funksionele kategorieë in Nederlands; hierdie aannames word vir huidige doeleindes ook aanvaar vir Afrikaans.

- (14) Die N-kenmerke van Agr (d.i. Kasus- en \emptyset -kenmerke) is sterk; al die ander kenmerke van Agr en T is swak.³
 (15) AgrS is [- toeganklik].⁴

Beskou nou teen hierdie agtergrond die subjek-inisiële hoofsin (16); die struktuur onderliggend aan (16) kan ruweg voorgestel word soos by (17).

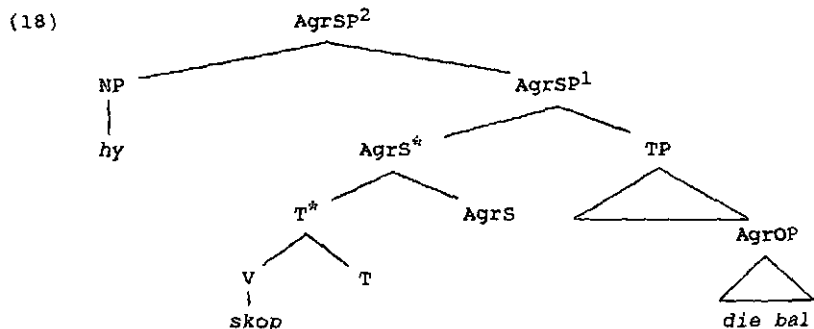
(16) *By skop die bal.*

Gegee dat Agr se N-kenmerke sterk is in Afrikaans, volg dit dat die NP's hy en die bal in die overte sintaksis moet skuif na onderskeidelik [Spes, AgrS] en [Spes, AgrO]. Gegee verder dat die ander kenmerke van Agr en T swak is in Afrikaans, volg dit uit Sloer dat die verskuiwing van die V skop uitgestel kan word tot ná Uitspel. Twee probleme ontstaan nou. Eerstens, as

die V eers ná Uitspel skuif, is die resultaat 'n waarneembare SOV-volgorde, en nie die verlangde SVO-patroon van (16) nie. Tweedens, as AgrS [- toeganklik] is in Afrikaans, soos hierbo aangeneem is, beteken dit dat sy kenmerke nie kan versprei na die projeksie AgrSP¹ nie; dus sal kenmerk-kontrolering tussen AgrS en die subjek NP *hy* nie via AgrSP¹ kan plaasvind soos wat vereis word deur die susterskap-kondisie (11) nie.

Hierdie probleme kan oorkom word deur die V *skop* in die overte sintaksis te verskuif. Hiervoor is daar (ten minstens) twee addisionele hoof-na-hoof bewerkings nodig voor Uitspel. Die eerste is adjunksie van die V *skop* aan die funksionele hoof T, waardeur 'n twee-segment kategorie T* geskep word met V en T as dogters. In dié konfigurasie kan die tempuskenmerk van die V gecontroleer word teen die ooreenstemmende (swak) V-kenmerk van T. Die tweede bewerking is adjunksie van T* aan AgrS, wat 'n twee-segment kategorie AgrS* tot gevolg het met T* en AgrS as dogters. In dié konfigurasie kan verdere (swak) V-kenmerk-kontrolering plaasvind tussen AgrS en die T*-kompleks. (18) is 'n voorstelling van die struktuur wat opgelewer word deur die tweede bewerking:

Adjunksie van die T*-kompleks aan AgrS in (18) het tot gevolg, andersyds, dat die V (as deel van AgrS*) reeds vóór Uitspel die

tweede strukturele posisie vul, wat klop met die waarneembare SVO-woordorde van die hoofsin (16). Andersyds veroorsaak die adjunksie van T^* aan die [- toeganklik] AgrS dat lg. kategorie (en dus ook die twee-segment kategorie AgrS^{*}) toeganklik word. Dit beteken dat die N-kenmerke van AgrS^{*} in (18) kan versprei na die projeksie AgrSP¹; kenmerk-kontrolering tussen AgrS^{*} en die subjek NP *hy* kan dus nou indirek plaasvind, via AgrSP¹, ooreenkomstig die susterskap-kondisie (11).

In terme van die beginsel Sloer moet sintaktiese bewerkings so laat as moontlik in 'n afleiding plaasvind, verkieslik eers in die koverte sintaksis, tensy dit vóór Uitspel nodig is vir die kontrolering van sterk kenmerke. Overtre verskuiwing van die V in (17) is nie nodig om enige sterk V-kenmerke van Agr of T te kontroleer nie (kyk aanname (14)), en is gevolglik strydig met Sloer. Zwart (1993: 194, 198) stel dit egter dat dié beginsel wel "oortree" kan (moet) word indien dit die enigste manier is waarop AgrS se N-kenmerke toeganklik kan word vir sy projeksie AgrSP¹. As die verskuiwing van die V dus plaasvind ná Uitspel, kan AgrS se sterk N-kenmerke nie via AgrSP¹ gekontroleer word teen dié van die subjek NP nie en sal die afleiding ineestort op PF. Kortom, Sloer kan opgehef word in 'n afleiding, mits dit die enigste manier is om konvergensie te bewerkstellig -- 'n "laaste uitweg". Let op dat Selfsug wel nagekom word in die twee overtre bewerkings waarby die V *skop* in (17) betrokke is: V-na-T en T^* -na-AgrS skeep telkens 'n konfigurasie waarin V of T se kenmerke gekontroleer kan word; dié bewerkings is dus nie uitsluitlik nodig om AgrS toeganklik te maak nie.

Dit bring ons by die SOV-woordorde van ingebedde sinne met 'n waarneembare komplementeerder (bv. *dat/of*). Binne die BP-model staan sulke komplementeerdere onder C, die hoof van CP; verder is [Spec, CP] die landingsplek vir sowel verskuifde wh-frases as getopikaliseerde frases. In hulle analises van vraagsinne en topikalisering argumenteer Zwart (1993) en Hoekstra & Zwart (1994) vanuit die minimalistiese benadering dat die CP gesplit

word in twee afsonderlike funksionele kategorieë, WhP en TopP. Volgens dié analise is AgrSP die komplement van Top (die hoof van TopP), en TopP op sy beurt die komplement van Wh (die hoof van WhP). [Spes, WhP] vorm die landingsplek vir wh-frases, en [Spes, TopP] die landingsplek vir getopikaliseerde frases; Top kan gevul word deur die komplementeerder *dat*, en Wh deur *of*. Dit is belangrik om daarop te let dat WhP en TopP -- soos alle funksionele kategorieë binne MP -- slegs geprojekteer word as hulle nodig is vir kenmerk-kontrolering. As WhP of TopP geen rol te speel het in die kontrolering van 'n kenmerk nie, is hulle gewoon afwesig (soos by (17)).

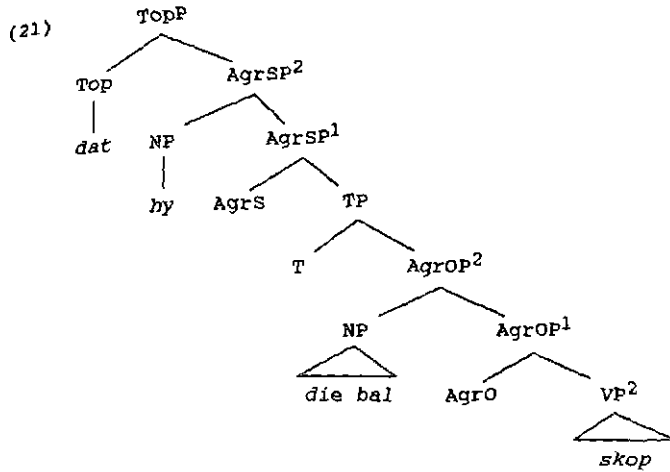
Wat betref die kenmerke van die funksionele hoofkategorieë Top en Wh in Nederlands, maak Zwart (1993: 281-284) die belangrike voorstel (19) (wat hier ook vir Afrikaans aanvaar word):

- (19) Die funksionele hoofde Wh en Top besit onderskeidelik die sterk N-kenmerke [wh] en [topiek], maar het inherent geen V-kenmerke nie.

Volgens Zwart het Wh en Top inherent geen V-kenmerke nie omdat hulle nie leksikaal verwant is aan V nie ("non-L-related"): V selekteer nie enige posisie in WhP of TopP nie, en dit het nie enige kenmerke wat in verband gebring kan word met Wh of Top nie. Hieruit volg dit dat die funksionele hoofde Wh en Top per definisie [+toeganklik] is.

Beskou nou teen hierdie agtergrond die voorbeeld by (20); (21) is 'n ruwe voorstelling van die struktuur onderliggend aan die ingebedde *dat*-sin. Die NP's *hy* en *die bal* is reeds geskuif na onderskeidelik AgrS en AgrO se Spes-posisie, in beide gevalle vóór Uitspel.

- (20) (Sy sé) dat *hy* die *bal* *skop*.

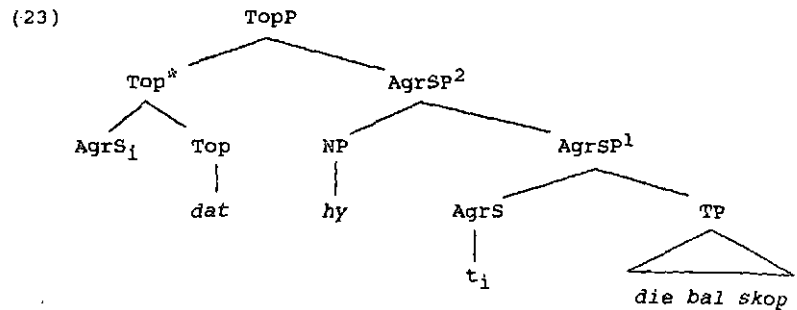

As aangeneem word dat AgrS [- toeganklik] is in Afrikaans, kan sy kenmerke nie na AgrSP¹ versprei nie; kenmerk-kontrolering tussen AgrS en die NP *hy* in (21) word gevolglik geblokkeer in terme van die susterskap-kondisie (11). Overtre verskuiwing van die subjek NP na [Spec, AgrS] is dus duidelik nie voldoende om die kontrolering van AgrS se sterk N-kenmerke te bewerkstellig nie. Een moontlike manier waarop AgrS toeganklik gemaak kan word, is om die V *skop* vóór Uitspel te adjungeer aan AgrS (met V-na-T as tussenstap, soos in die afleiding van *sin* (16)). So 'n bewerking sal egter lei tot 'n *dat*-sin met 'n oppervlakkige SVO-woordorde, wat onaanvaarbaar is in Standaardafrikaans:

(22) *(*Ek het gesien*) *dat hy skop die bal*.

Soos reeds vroeër gemeld, stel Zwart (1993) voor dat 'n hoof X ook toeganklik gemaak kan word deur dit te adjungeer aan 'n ander hoof, Y. Gegee hierdie moontlikheid, kan AgrS in (21) in die overte sintaksis geadjungeer word aan Top. Dit veroorsaak dan dat AgrS se V-kenmerke "verwyder" word uit AgrSP, sodat sy N-kenmerke toeganklik raak vir AgrSP¹. Laasgenoemde staan in

'n suster-relasie tot die subjek NP, wat beteken dat AgrS se (sterk) N-kenmerke indirek gekontroleer kan word teen dié van die NP *hy*, in ooreenstemming met kondisie (11). (23) stel die struktuur voor wat afgelei word deur AgrS-na-Top.

Anders as in die geval van die hoofsin (16), word verskuiwing van die V in die ingebedde sin by (20) nie as 'n laaste uitweg vir PF-konvergensie afgedwing in die overte sintaksis nie; met ander woorde, Sloer hoef nie opgehef te word nie. Dus bly die verlangde SOV-patroon onveranderd. Let op dat AgrS-na-Top in (23) nie tot enige kenmerk-kontrolering tussen dié twee hoofde lei nie: Top bevat geen V-kenmerke nie (en N-kenmerke word in elk geval nie in 'n hoof-hoof-konfigurasie gekontroleer nie). Tog bring die bewerking mee dat AgrS se N-kenmerke toeganklik word vir kontrolering teen dié van die subjek NP, via AgrSP¹. AgrS-na-Top is daarom versoenbaar met die beginsel Selfsug.

Om op te som: in terme van Zwart (1993) en Hoekstra en Zwart (1994) se voorstelle oor V-plasing en C-splitsing kan die SVO-SOV-asimmetrie in Afrikaans tussen (subjek-inisiële) hoofsinne en ingebedde sinne met 'n overte komplementeerder beskryf word aan die hand van (i) die parameterstelling [+ sterk] by Agr se N-kenmerke, (ii) die parameterstelling [- toeganklik] by AgrS, en (iii) die beskikbaarheid van Top as 'n adjunksieposisie vir

AgrS. Die twee hoof-na-hoof bewerkings wat verantwoordelik is vir die betrokke asimmetrie kan skematies soos volg voorgestel word:

(24)(a) *hoofsinne* Subjek AgrS XP V

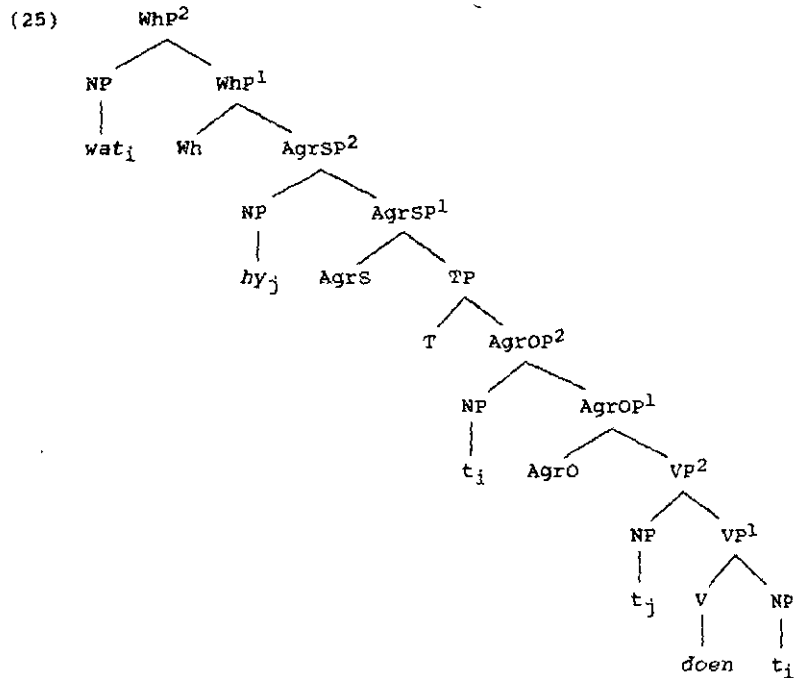
(b) *ingebedde sinne* Top Subjek AgrS XP V

Teen die agtergrond van die bostaande aannames en meganismes kyk ons vervolgens na 'n moontlike minimalistiese analise van werkwoordplasing in Afrikaanse wh-vraagsinne.

3.2 Wh-vraagsinne

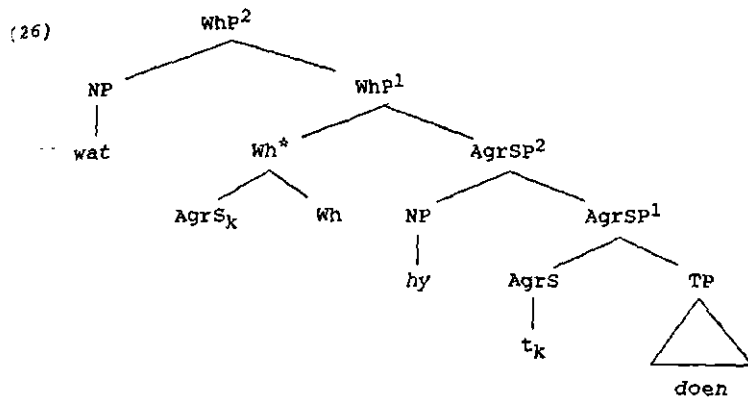
Beskou, om mee te begin, die selfstandige wh-vraagsin (6)(a), hier herhaal. (25) is 'n vereenvoudigde voorstelling van die onderliggende struktuur van (6)(a), een waarin die NP's *hy* en *wat* alreeds verskuif is na die Spes-posisies in onderskeidelik AgrSP en WhP (met [Spec, AgrOP] as 'n tussenstap in die geval van die wh-objek NP *wat*). Hierdie bewerkings het plaasgevind in die overte sintaksis: die funksionele hoofde AgrS, AgrO en Wh het al drie sterk N-kenmerke wat vóór Uitspel gekontroleer moet word teen dié van 'n verskuifde frase in hulle onderskeie Spes-posisies (kyk aannames (14) en (19)); as dié kenmerke nie voor Uitspel gekontroleer word nie, sal hulle sigbaar wees op PF en sal die afleiding ineenstort op daardie vlak.

(6)(a) *Wat doen hy?*

AgrS in (25) is [- toeganklik]; sy sterk N-kenmerke kan daarom nie versprei na die projeksie AgrSP¹ toe nie, wat beteken dat daar volgens kondisie (11) geen kenmerk-kontrolering kan wees tussen AgrS en die NP *hy* nie. Hierdie probleem kan oënskynlik oorkom word deur die V *doen* in die owerste sintaksis aan AgrS te adjungeer (met V-na-T as 'n tussenstap). Sodoende kan AgrS se swak V-kenmerke gekontroleer word teen dié van *doen* (en dus geëlimineer word), en kan AgrS se N-kenmerke dan na AgrSP¹ toe versprei vir kontrolering teen die subjek NP in {Spes, AgrSP}. Dié voorstel moet egter verwerp word, om twee redes. Eerstens lei dit tot 'n oppervlakkige WhSV woordorde, met die finiete V regs van die subjek NP; hierdie woordorde is onaanvaarbaar vir selfstandige wh-vraagsinne in Afrikaans, soos getoon deur sin (6)(b). Tweedens is die verskuiwing van die V in (25) strydig

met die beginsel Sloer, omdat dit nie die enigste manier is om konvergensie te bewerstellig nie; met ander woorde, dit is nie 'n "laaste uitweg"-bewerking nie. Daar is nl. 'n alternatiewe manier om AgrS toeganklik te kry, een wat versoenbaar is met Sloer (en Selfsug). Dié alternatiewe analise hou in dat AgrS in (25) vóór Uitspel geadjungeer word aan Wh, die hoof van WhP in (soortgelyk aan die bewerking AgrS-na-Top in die afleiding van die ingebedde stelsin by (20)). In die proses word 'n nuwe kategorie (Wh*) geskep, met AgrS en Wh as dogter-konstituente, soos geïllustreer in (26).

AgrS-na-Wh in (26) het twee belangrike konsekwensies vir die kontrolering van N-kenmerke. Aan die een kant lei dit daartoe dat AgrS se (swak) V-kenmerke "verwyder" word uit AgrSP; AgrS se (sterk) N-kenmerke word dus toeganklik vir AgrSP¹, waar dit dan gekontroleer kan word teen dié van die subjek NP *hy*. Aan die ander kant veroorsaak adjunksie van AgrS aan Wh -- wat nie inherent V-kenmerke besit nie, en dus per definisie toeganklik is -- dat Wh* nou die V-kenmerke van AgrS bykry. Dit beteken dan dat Wh* [- toeganklik] word en dat die sterk N-kenmerk wat geassosieer is met die hoof Wh nie na WhP¹ toe kan spreid nie. In terme van die kondisie (11) kan die betrokke N-kenmerk dus

nie gekontroleer word teen die ooreenstemmende kenmerk van die NP wat in [Spec, WhP] nie, en sal die afleiding ineenstort op PF. Die enigste manier waarop konvergensie hier bewerkstellig kan word, is om die V doen as 'n "laaste uitweg" in die overte sintaksis aan Wh* te adjungeer (met V-na-T as tussenstap). Op hierdie wyse kan Wh* se V-kenmerk -- afkomstig van AgrS -- dus gekontroleer en geëlimineer word, en kan die betrokke sterk N-(wh)-kenmerk toeganklik word by WhP vir kontrolering teen die NP wat. Omdat die V vóór Uitspel geadjungeer word aan Wh*, is die resultaat dan 'n selfstandige vraagsin met die verlangde WhVS-woordorde (met die wh-frase in die eerste posisie en die finiete V in die tweede posisie).

Beskou vervolgens die voorbeelde by (9), wat geriefshalwe hier herhaal word.

- (9)(a) (Ek wonder) wat doen hy.
 (b) (Ek wonder) wat hy doen.

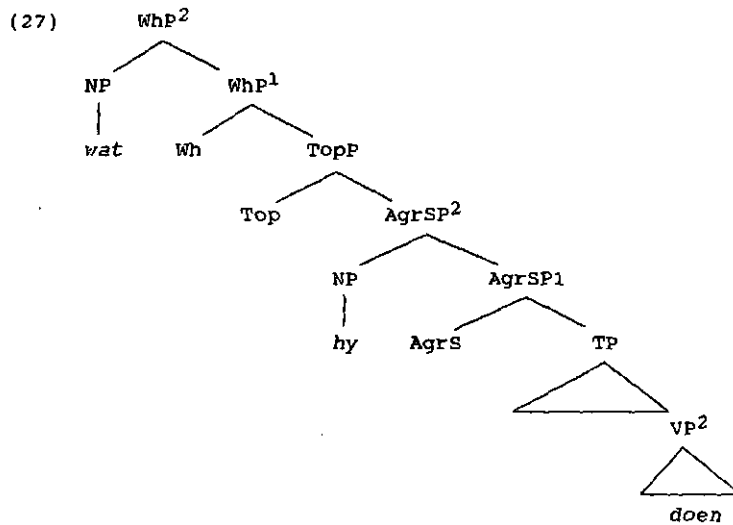
Die struktuur onderliggend aan die ingebedde sin in (9)(a) kan voorgestel word soos by (25), dit wil sê, identies aan dié van die selfstandige wh-vraagsin (6)(a). Die verdere afleiding van die vraagsin in (9)(a) behels dan ook presies dieselfde stappe as wat hierbo voorgestel is vir (6)(a), nl. AgrS-na-Wh, gevolg deur adjunksie van die V doen aan Wh*. Die overte verskuiwing van die V bring mee dat die ingebedde wh-vraagsin in (9)(a) 'n WhVS-woordorde vertoon, net soos die selfstandige wh-vraagsin. Die ingebedde vraagsin in (9)(b), daarenteen, vertoon 'n WhSV-woordorde. Ons kyk hier onder na drie moontlike maniere waarop dié woordorde verklaar kan word.

Veronderstel die wh-vraagsin in (9)(b) besit die onderliggende struktuur (25) -- dieselfde struktuur as wat hierbo voorgestel is vir (9)(a) en (6)(a). AgrS in (25) is [- toeganklik], met die gevolg dat sy sterk N-kenmerke nie via AgrSP¹ gekontroleer kan word teen die ooreenstemmende kenmerke van die subjek NP

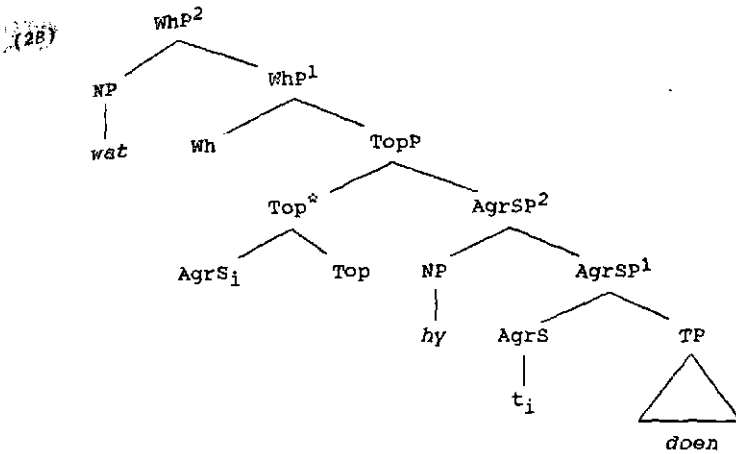
in [Spes, AgrSP] nie. Die afleiding sal dus ineenstort op PF, tensy AgrS se kenmerke toeganklik gemaak kan word vir AgrSP¹. Een moontlike manier om dit te bewerkstellig, is om die V doen voor Ditspel aan AgrS te adjungeer (met V-na-T as tussenstap). Die effek van hierdie bewerking is 'n konfigurasie waarin AgrS se V-kenmerke gekontroleer (en geëlimineer) kan word, wat dan beteken dat AgrS toeganklik word. Gevolglik kan AgrS se sterk N-kenmerke versprei na AgrS¹, en kan dit in terme van kondisie (11) gekontroleer word teen dié van die subjek NP hy. Ofskoon die overte adjunksie van V aan AgrS die verlangde WhSV-patroon tot gevolg het, is dit egter nie die enigste wyse waarop AgrS in (25) toeganklik gemaak kan word vir N-kenmerk-kontrolering nie. Aangesien dit nie benodig word om enige sterk V-kenmerke te kontroleer nie, en ook nie 'n "laaste uitweg"-bewerking is nie, is die overte adjunksie van die finiete V aan AgrS dus 'n ontoelaatbare oortreding van die beginsel Sloer.

'n Tweede moontlike verklaring vir die WhSV-woordorde van sin (9)(b) -- steeds met (25) as onderliggende struktuur -- behels die toepassing van AgrS-na-Wh in die overte sintaksis. In die proses word 'n kategorie Wh^{*} geskep met AgrS en Wh as dogters (soos geïllustreer by (26)). Dié bewerking bring mee dat AgrS se V-kenmerke "verwyder" word uit AgrSP, sodat AgrS se (sterk) N-kenmerke toeganklik word vir die projeksie AgrSP¹, waar dit dan in ooreenstemming met kondisie (11) gekontroleer kan word teen dié van die subjek NP hy. Die volgende probleem ontstaan nou. Hierbo is daar aangeneem dat Wh toeganklik is omdat dit inherent geen V-kenmerke het nie. AgrS-na-Wh veroorsaak egter dat Wh^{*} die V-kenmerke van die geadjungeerde AgrS verkry, wat beteken dat Wh^{*} [- toeganklik] word. Die sterk N-kenmerk van die hoof Wh (wat nou ook teenwoordig is by Wh^{*}) kan daarom nie versprei na WhP¹ toe nie, met die gevolg dat dit nie teen die NP in [Spes, WhP] gekontroleer kan word nie. Binne dié analise is daar klaarblyklik geen manier om Wh^{*} toeganklik te maak met behoud van die WhSV-woordorde nie; die afleiding sal dus op PF ineenstort.

Dit bring ons by die derde moontlikheid. Hiervolgens word die struktuur onderliggend aan die ingebedde wh-vraagsin in (9)(b) (ruweg) voorgestel soos by (27). Die verskil tussen strukture (27) en (25) is dat eersgenoemde 'n addisionele element bevat tussen WhP en AgrSP, nl. die funksionele kategorie TopP. Soos by (25), het die NP's hy en wat in (27) reeds vóór Uitspel na onderskeidelik [Spes, AgrSP] en [Spes, AgrOP] toe verskuif.

AgrS in (27) is [- toeganklik]; sy sterk N-kenmerke kan daarom nie via AgrSP¹ gekontroleer word teen dié van die subjek NP hy nie. Om AgrS toeganklik te maak, kan dit gadjungeer word aan Top, die volgende hoër funksionele hoof. Dié bewerking bring mee dat AgrS se V-kenmerke "verwyder" word uit AgrSP. Dus kan AgrS se N-kenmerke versprei na AgrSP¹, en kan dit in terme van die susterskap-kondisie (11) gekontroleer word teen die NP hy. (28) is 'n voorstelling van die struktuur wat deur AgrS-na-Top opgelewer word; hierdie bewerking vind plaas vóór Uitspel.

Hierbo is aangeneem dat die funksionele hoof Top, net soos Wh, toeganklik is, aangesien dit inherent geen V-kenmerke het nie. AgrS-na-Top bring mee dat AgrS se V-kenmerke oorgedra word aan Top*, wat natuurlik die nie-toeganklikheid van Top se kenmerke (indien enige) tot gevolg sal hê. Hier skep dit oënskynlik nie 'n probleem nie, omdat die sin nie 'n getopikaliseerde frase het wat gelisensieer moet word deur Top nie. ⁶ Let ook op dat AgrS-na-Top geen effek het op die inherente toeganklikheid van Wh nie: AgrS adjungeer nie aan Wh nie, wat beteken dat Wh nie AgrS se V-kenmerke verkry nie. Wh se (sterk) N-kenmerk is dus toeganklik by WhP¹, waar dit ooreenkomstig kondisie (11) teen dié van die NP wat gekontroleer kan word.

Kortom, die verskil in woordorde (WhVS vs. WhSV) tussen (9)(a) en (6)(a) aan die een kant, en (9)(b) aan die ander kant, kan klaarblyklik verklaar word in terme van (i) die beskikbaarheid in die struktuur van WhP alleen, of van WhP plus TopP, en (ii) die bewerkings AgrS-na-Wh, AgrS-na-Top, en (finiete) V-na-Wh*. Die kontrasterende aspekte van die betrokke afleidings word in (29) en (30) saamgevat.

- (29) Vraagsinne met 'n WhVS-woordorde -- soos die ingebedde vraagsin (9)(a) en die selfstandige vraagsin (6)(a) -- het 'n WhP maar nie 'n TopP nie. Sulke vraagsinne word afgelei deur AgrS-na-Wh, gevolg deur adjunksie van die finiete V aan Wh*. Hierdie bewerkings vind plaas vóór Uitspel.
- (30) Vraagsinne met 'n WhSV-woordorde -- soos die ingebedde vraagsin (9)(b) -- het 'n WhP plus 'n TopP. Dié soort sinne word afgelei deur die toepassing van AgrS-na-Top, vóór Uitspel.

In paragraaf 3.1 is daar aangeneem, in navolging van (Hoekstra & Zwart 1994) en (Zwart 1993), dat die hoof van TopP gevul kan word deur die komplementeerder dat. Gegee hierdie aanname, volg dit uit (30) dat ingebedde WhSV-vraagsinne met dat tussen die wh-frase en die subjek behoort voor te kom in Afrikaans. Sulke sinne word inderdaad gevind in nie-standaardvorme, soos geïllustreer by (31). Selfstandige wh-vraagsinne en ingebedde WhVS-vraagsinne kom daarteenoor nie voor met dat nie, ook nie in Standaardafrikaans nie, soos duidelik is uit die onaanvaarbaarheid van die voorbeelde by (32) en (33). Dit volg uit die voorstel dat sulke vraagsinne nie 'n TopP het nie (vgl. (29)), en dus nie 'n Top-posisie voorsien vir dat nie.

- (31) (Ek wil weet) wat dat hy doen.
(Ek weet nie) waar dat hy werk nie.
(Weet jy) met wie dat hy getrou het?
- (32) *Wat dat doen hy?
*Waar dat werk hy?
*Met wie dat het hy getrou?
- (33) *(Ek wil weet) wat dat doen hy.
*(Ek weet nie) waar dat werk hy nie.
*(Weet jy) met wie dat het hy getrou?

4. slot

In paragraaf 2 is baie kortliks aandag gegee aan die standaard beginsels-en-parameters analise van V-plasing in Wes-Germaanse tale d.i. die analise wat die aannames (3)-(5) inkorporeer in 'n onderliggende SOV-woordorde, 'n ongedifferensieerde funksionele kategorie CP, en die reëls V-na-I en I-na-C. Daar is aangetoon dat so 'n analise nie 'n bevredigende verklaring gee vir die woordordevariasie (WhVS vs. WhSV) by ingebede vraagsinne in Afrikaans nie. In paragraaf 3 is meer uitvoerig aandag gegee aan 'n alternatiewe, minimalistiese analise van V-plasing en vraagsinvorming in Afrikaans, spesifiek een wat swart (1993) se voorstelle inkorporeer in verband met kenmerk-toeganklikheid, die splitsing van CP in die kategorieë TopP en MP, en die bewerkings AgrS-na-Wh, AgrS-na-Top en (finiete) V-na-AgrS. Daar is aangetoon dat so 'n analise 'n verklaring kan gee vir die woordordevariasie in Afrikaanse wh-vraagsinne. Die kern van die verklaring is dat die WhSV-patroon van ingebede vraagsinne soos (9)(b) herlei kan word tot die beskikbaarheid van 'n addisionele funksionele kategorie, Top, tussen AgrS en MP; hierdie kategorie kan dan optree as landingsplek vir AgrS om laasgenoemde se sterk N-kenmerke toeganklik te maak, sonder dat die V in die overte sintaksis hoef te skuif. Selfstandige vraagsinne en ingebede vraagsinne soos (9)(a) bevat nie so 'n Top-landingsplek nie. Dit beteken dat N-kenmerk-toeganklikheid net teweeggebring kan word deur die V as 'n "laaste uitweg" in die overte sintaksis te skuif, wat dan die oppervlakkige WhVS-patroon tot gevolg het.

Die minimalistiese analise in paragraaf 3 bied dus oënskynlik 'n meer adekwate beskrywing van werkwoordplasing in Afrikaanse wh-vraagsinne as die standaard BP-analise. Dit beteken egter nie dat die MP-analise sonder probleme is nie. In die loop van die uiteensetting is daar verskeie algemene en taalspesifieke aannames gemaak wat nog nie behoorlik uitgewerk is nie, in elk geval nie vir Afrikaans nie. Een vraag wat bv. ontstaan is of

Top kan voorkom in strukture wat nie 'n getopikaliseerde frase bevat nie; dit wil sê, strukture waarin geen [topiek]-kenmerk is wat gekontroleer moet word nie, soos by ingebede sinne dat (bv. sin (20)), en ingebede whSV-vraagsinne (bv. (9)(b)). Verder, as die aanwesigheid van Top nie (noodwendig) afhanklik is van die aanwesigheid van [topiek] nie, ontstaan die vraag of die kategorie Wh nie insgelyks kan voorkom in 'n struktuur waarin daar nie 'n [wh]-kenmerk is nie. Beide moontlikhede sou strydig wees met die minimalistiese aanname dat 'n funksionele kategorie net aanwesig is indien dit benodig word vir kenmerk-kontrolering. In dié verband sou 'n mens kon redeneer dat dié (potensiële) teenwoordigheid van dat en of genoegsame rede is vir die voorkoms van onderskeidelik TopP en WhP. Dit sal dan beteken dat Top en WhP, anders as AgrP en TP, kan voorkom ook al word hulle nie benodig om 'n gegewe substantiewe kategorie te lisensieer nie. Dié voorstel sou 'n oplossing kon bied vir die potensiële probleem hierbo in verband met die voorgestelde analise van ingebede sinne soos (20) en (9)(b). En verder sou dit moontlik ook die voorkoms van uitroepe soos dié by (34)(a) en (b) kan verklaar, waar Top (dat) of Wh (of) nie vereis word vir lisensiering van 'n getopikaliseerde of 'n wh-frase nie.

(34)(a) Dat hy nou so iets gedoen het!

(b) Of hy hom tog daaraan sal steur!

Note

1. In latere versies van die BP-model is IP verder verdeel in o.m. die funksionele kategorieë AgrSP (subjekongruensie), AgrOP (objekongruensie) en TP (Tempus). Dié verdeling is oorgeneem in die MP-raamwerk; sien bv. (Pollock 1989). Nog 'n ontwikkeling (ook oorgeneem in MP) hou in dat 'n subjek NP basisgegeneer word in [Spes, VP]; sien bv. (Sportiche 1988). Dié ontwikkelinge word nie weergegee in struktuur (7) nie. In resente studies word verder algemeen aanvaar dat NP 'n onderdeel vorm van die funksionele kategorie DP ("Determiner Phrase"); sien o.m. (Abney 1987) en (Stowell 1989). Die onderskeiding tussen NP en DP word geriefshalwe nie hier geïmplementeer nie.
2. Sien (Zwart 1993: 27-28, 238-241).
3. sien (Zwart 1993: 89-94, 178-179, 194, 241).
4. Sien (Zwart 1993: 178, 193).
5. Oosthuizen (1994) bespreek, binne die BP-model, Afrikaanse data wat dui op die moontlikheid van 'n rekursiewe CP. Van die data sou herinterpreteer kon word as ondersteunende evidensie vir die verdeling van CP in die twee kategorieë WhP en TopP.
6. In Afrikaans, soos in Nederlands, kan 'n getopikaliseerde frase en 'n verskuifde wh-frase nie saam in 'n sin voorkom nie; die sinne by (i) is onaanvaarbaar. Sien (Hoekstra en Zwart 1994: 203-208) vir 'n bespreking van dié verskynsel.

(i)(a) **[Wanneer] [die bal] het hy geskop?*
(b) **(Ek wonder) [met wie] [die werk] het hy bespreek.*

Bibliografie

- Abney, S. 1986. The English noun phrase in its sentential aspect. Ph.D verhandeling. Cambridge Mass.: MIT.
- Bennis, H. 1994. Waar is het werkwoord? Deel I: het minimalistische kader. *Spektator*, 23(3): 171-190.
- Bennis, H. 1995. Waar is het werkwoord? Deel II: antisymmetrie *Spektator*, 24(2): 130-146.
- Broekhuis, H. & Den Dikken, M. 1993. Chomsky's minimalistische programma. *Tabu. Bulletin voor Taalwetenschap Groningen*, 23(4).
- Chomsky, N. 1981. *Lectures on government and binding*. Dordrecht: Foris Publications.
- Chomsky, N. 1982. *Some concepts and consequences of the theory of government and binding*. Cambridge Mass.: MIT Press.
- Chomsky, N. 1985. *Knowledge of language: its nature, origin and use*. New York: Praeger.
- Chomsky, N. 1986. *Barriers*. Cambridge Mass.: MIT Press.
- Chomsky, N. 1991. Some notes on economy of derivation and representation. In R. Freidin (red.), *Principles and parameters in comparative grammar*. Cambridge Mass.: MIT Press.
- Chomsky, N. 1992. A minimalist program for linguistic theory. *MIT Occasional Papers in Linguistics*, 1. Cambridge Mass.: MIT Working Papers in Linguistics.

- Chomsky, N. 1994. Bare phrase structure. *MIT Occasional Papers in Linguistics*, 5. Cambridge Mass.: MIT Working Papers in Linguistics.
- Chomsky, N. & H. Lasnik. 1991. Principles and parameters theory. Om te verskyn in J. Jacobs e.a. (reds.), *Syntax: An international handbook of contemporary research*. Berlyn: Walter de Gruyter.
- Haegeman, L. 1994. *Introduction to government & binding theory* (2de uitgawe). Oxford: Blackwell.
- Hoekstra, E. & Zwart, J-W. 1994. De struktuur van de CP. Functionele projekties voor topics en vraagwoorde in het Nederlands. *Spektator*, 23(3): 191-212.
- Lasnik, H. 1993. Lectures on minimalist syntax. *University of Connecticut Working Papers in Linguistics, Occasional Papers*, 1.
- Marantz, A. s.j. A reader's guide to "A minimalist program for linguistic theory". Om te verskyn in Webelhuth, G. (red.) *Government and binding theory and the minimalist program: principles and parameters in syntactic theory*.
- Oosthuizen, J. 1994. 'n Verdere komplement vir COMP. In Van der Merwe, C., Waher, H. & Hambidge, J. (reds.), *Rondom Roy. Studies opgedra aan Roy H. Pfeiffer*. Dept. Afrikaans en Nederlands, Universiteit Kaapstad, 164-173.
- Pollock, J-Y. 1989. Verb Movement, Universal Grammar and the Structure of IP. *Linguistic Inquiry*, 20(3), 365-424.
- Radford, A. 1988. *Transformational Grammar. A First Course*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Riemsdijk, H. van & E. Williams. 1986. *Introduction to the theory of grammar*. Cambridge Mass.: MIT Press.
- Sportiche, D. 1988. A theory of floating quantifiers and its corollaries for constituent structure. *Linguistic Inquiry* 19, 425-449.
- Stowell, T. 1989. Subjects, Specifiers, and X-bar Theory. In M. Baltin & A. Kroch (eds.), *Alternative conceptions of phrase structure*. Chicago: University of Chicago Press.
- Waher, H. 1984. Chomsky se teorie van "government-binding". *SPIL PLUS*, 9. Dept. Algemene Taalwetenskap, Universiteit Stellenbosch.
- Waher, H. 1991. Oor grense, kettings, en lisensies. 'n Sleutel tot Chomsky se teorie van grammatika. *SPIL PLUS*, 16. Dept. Algemene Taalwetenskap, Universiteit Stellenbosch.
- Zwart, J-W. 1993. Dutch syntax. A Minimalist approach. *Groningen Dissertations in Linguistics*, 10. Universiteit Groningen.